

▲ שדרת עצים (מין של אדר) מורכבים, אחידים, צרי נוף בפס ההפרדה. יוצרים רצף ארוך ירוק וצר, ולא מסתירים את שדה הראיה של הנהגים בקלן (גרמניה)

מחשבות על עצי הרחוב

רשמים מסיור באירופה וקריאה ליישום הרעיון בישראל

אמנון באומהורן

את הרכבות. בקלן צילמתי פתרונות לפסי הפרדה בכבישים ראשיים מרובי נתיבים, ולעצים בקרבת עמודי תאורה. בקובלנץ התמונות כללו עצים לאיזורי טיילות, לצדי כבישים ואפילו לחורשות צל.

מה שהסתמן בעליל - כל עצי הרחוב התאימו בצורה מושלמת לייעודם: להיות צמודים לכבישים, כמעט מבלי לחרוג למיתחם המיסעה! הפתרון הוא לא מעשה קסמים, אלא פרי תרבות גננית רבת שנים, שבמסגרתה פותחו במשתלות, עקב בצד אגודל, זנים מורכבים מתאימים לצרכים אלה.

סוד ההתאמה הנופית טמון בשלטון האמירי של כל העצים שראיתי (בארץ ניתן לראות זאת בנקל בארזים, דלבים וברושים). השלטון האמירי מתאפיין בהרמוני צמיחה הנמצאים באמיר הצימוח של העץ וככל שהשלטון האמירי חזק יותר - כך כמות ההרמונים היורדת מהקדקוד תהיה גדולה יותר ותווסת את הצימוח הצידי כדי ליצור ענפים קצרים יותר מחד גיסא וצימוח סימטרי מאידך גיסא.

כך לדוגמה, ראיתי וצילמתי בפסי הפרדה זן של

בבחינת "אם אינך יכול נגדו, הצטרף אליו". ורצוי גם שפרופיל זה יהיה אחיד, כך שקשר העין בין עץ לעץ יהיה היפה ביותר בעיני המתבונן, "האיש מהרחוב" שהוא הרי בבחינת "משתמש הקצה". ואם לעצים אלה תהיה גם פריחה יוצאת דופן או צבעי שלכת עזים - נרוויח עוד יותר.

לצערי, המצב שקיים היום בארץ, מבטא את הקונפליקט שתוצאתו היא שהחולייה החלשה - העצים - היא הנפגעת ביותר. הסיבה העיקרית נובעת מכך ששותלים קרוב לשפת הכביש עצים שהפרופיל הנופי שלהם רחב והתוצאה היא שתוך שנים ספורות עצים אלה חורגים אל הכביש או לגינות התושבים והטיפול בהם מחייב גיזומי שלד, שלרוב מקצרים את תוחלת חיי העץ, שממילא נמצא בתנאי תשתית קשים שכולנו מודעים להם.

לפני כחצי שנה שהייתי במספר ערים באירופה: אמסטרדם שבהולנד, קלן וקובלנץ שבגרמניה ותוך כדי כך עקבתי בקפדנות אחרי הפתרונות הנופיים שם כפי שבאו לידי ביטוי בעצי הרחוב.

באמסטרדם צילמתי פתרונות באיזור תחנת הרכבת הראשית, הרוויה בכבלי חשמל המזינים

כבר עם הקמת הערים הראשונות, לפני כ-5000 שנה, היה ברור שנתיבי התנועה בתוכן, למעבר אנשים וסחורות, יהיו בקוים ישרים ככל האפשר, לפי הכלל שהמרחק הקצר ביותר בין שתי נקודות הוא הקו הישר. כלל זה, התקף משחר ההסטוריה שריר ותקף גם היום: כל הכבישים בערים הם ליניאריים ומשקפים סדר תרבותי מסוים שלא היה קיים בטבע לפני כן - זה טיבה של תרבות.

כיצד אנו מתמודדים עם עובדה קשיחה זאת, ברצוננו לשדך לה את הנוף הגבוה, הירוק, של עצי הרחוב? עובדה קשיחה נוספת, בעייתית למדי היא האילוץ לנטוע את הנוף הזה ממש צמוד לשפת הכביש, היכן שמקדם השחיקה - קירבה בלתי נסבלת לכאורה לאוטובוסים ומשאיות - מעמיד תמיד את העצים כחוליה הפגיעה והחלשה ביותר: עצים החורגים לכביש נשברים כבר בצעירותם או שהם עוברים גיזום (שנכון יותר לקרוא לו "גירדום") שפעמים רבות נעשה בצורה לא מקצועית ואת התוצאה אנו חווים יום-יום.

לפיכך, הגישה ההגיונית ביותר היא להתאים את הפרופיל הנופי של העצים לתכתיבי השטח

▲ עץ בעל שלטון אמירי, עצי רחוב בקובלנץ (גרמניה)

◀ חורשה בקובלנץ (גרמניה)

אדר מורכב צר נוף, אחיד בצורתו ובקצב צימוחו לכל אורך התוואי שיוצר "קיר" צר, מרהיב עין הנותן לנוסע בדרך תחושה שהוא נוהג בתוך "יער עירוני".

בפרופיל נופי זה משתמשים גם **בקירכת פנסי תאורה**: יוצרים נוף גבוה המתמודד עם גובה הפנסים אך לא מסתיר את התאורה.

ברור שהפרופיל הנופי האופייני שנוצר כך **חוסך הון תועפות בתחזוקה**: עצים המעצבים את עצמם נזקקים בעיקר רק לגיזומי הסחה וקיטום והרבה פחות התערבות בשלד העץ, אם בכלל.

אני מציע לאמץ פתרונות אלו גם בארץ, אך לשם כך נחוץ **מצרך הנמצא כיום במחסור, הנקרא חזון**. החזון קורא להגדרת המטרות הנפיות והרכיבים הנדרשים כדי לממשה. לשם כך אני פונה לאיגוד אדריכלי הנוף, למחלקה להנדסת הצומח במשרד החקלאות, למשרד השיכון והבינוי ולעוד גורמים הקרובים לנושא כדי ליזום ימי עיון ולצקת תודעה אצל מקבלי ההחלטות ברשויות המקומיות.

לסיכום: ברור בעליל שבתהליך הדרגתי גם אנו נגיע לשם אם נרצה שהנוף האורבני שלנו ישתדרג לרמות המקובלות במערב. בטיפוח זנים שקוטר נופם לא יעלה על 6 מטרים (שני זנים מורכבים, פטנטיים, צרי נוף, ניתן להשיג בארץ כבר כיום), נוכל גם **ליצור רצף של צל**, תוך צמצום מושכל של מרווחי הנטיעה. בעצים כאלה, בעלי גזע מרכזי, יהיה גם קל להרים את הנוף התחתון מעל גובה המשאיות.

לשם כך, צריך לעודד את המשתלות להתחיל לטפח זנים מקומיים צרי נוף (תהליך שלוקח 5-10 שנים), **ולעורר דיון על השימוש בעצי נוי מורכבים, שאחידותם הולמת בהרבה את הקווים הלינאריים של הכבישים**.

חבל על כל שנה שעוברת: במקום להילחם בעצים - נשתול עצים בעלי נוף שלם, לא פגוע, שיהיו הידידים שלנו ביצידי הכבישים ובלב התושבים.

▲ שדרה בתחנת הרכבת באמסטרדם (הולנד)

ציילומים: אמנון באומהורן

אמנון באומהורן - מקים משתלת אלון, עוסק בגידול עצי נוי מורכבים, חבר בפורום היגוי לעצי רחוב alon_yir@iron.org.il